

Şəddat CƏFƏROV

*“Bakı mətbəəsi”nin direktoru,
Respublikanın ilk poliqrafçı alimi,
iqtisadiyyat elmləri üzrə fəlsəfə doktoru,
Azərbaycan və Rusiya Yazıçılar və
Jurnalistlər Birliklərinin üzvü*

Ömrüm boyu müasirlərimin diqqəti məni izləyib. Doğrudur, bu diqqətin ağı və qara tərəfləri də var. Yəni əməli fəaliyyətimi, yaradıcılığımı təqdir edənlərlə yanaşı bədxahlarım da az olmayıb. Ən yaxşı layihələrim olub ki, həyata keçməsinə imkan verməyiblər. İş elə gətirib ki, fəaliyyətimə qara yaxmağa, irəli sürdüyüm təşəbbüsün əhəmiyyətini azlatmağa çalışanlarla yanaşı, mənim mədəni mühitimi tanımayan, fikir və düşüncələrimi qanadlandıran, mənə ilham verən dostlarım da olub. Hərdən mənə sual verirlər ki, sənə haqqında çox yazılır, bunun səbəbi nədir? Mən də cavab verirəm ki, insanlara qarşı olan münasibətim ən üstün səbəbdir. Çünki insanlara qarşı üstün davranış, yüksək mədəniyyət heç vaxt təsirsiz qalmır. Adamlar cüzi xeyirxahlığı belə unutmur, yeri düşəndə onu yüksək qiymətləndirirlər.

Haqqımda yazılanlara yol açan səbəb kimi məhz insanlara olan münasibətimi görməyimin özü də mənim üçün həyatımın ötən çağlarına baxmağa yol açır. Müxtəlif adamlar, müxtəlif məsələlər, ünsiyyət, dostluq münasibətləri ilə yaxın əlaqələrim olan adamlar bir-bir gözlərimin önündən keçir.

Azərbaycanda miniatür kitabın estetik və tarixi əhəmiyyətini yaxşı bildiyimdən bu işin ölkəmizdə rəvac tapmasına çalışmışam. Miniatür kitab buraxan nəşrlərə dəyərli məsləhətlərimi əsirgəməmişəm. Və ən başlıcası, özüm də maraqlı miniatür kitablar nəşr etməklə poliqrafiyanın bu janrını zənginləşdirmək istəmişəm.

2015-ci ildə 75 illik yubileyimlə bağlı tanınmış jurnalist, müdrik qələm sahibi İsaq Əmənullayev haqqımda bir kitab yazdığını bildirdi. Kitabın həcmi o qədər də böyük deyildi. Çapına etiraz etmədim. Ancaq çox maraqlı məsələlərin, həyatımla bağlı bir çox epizodların kitabla əlavə olunacağı təqdirdə həcmim artacağını düşünürdüm. Amma müəllif bildirdi ki, o bu kitabın nəşrini bir neçə dildə nəzərdə tutur. Tanınmış alim Nazim Mustafayev məni ingilis dilinə çevirmişdi. Şərqsünas fəlsəfə elmləri namizədi Zakir Qasımov məni ərəb dilinə tərcümə etmişdi. Zeydulla Cabbarov isə rus dilinə çevirmənin müəllifi idi. Beləliklə, bir neçə dildə İsaq Əmənullayevin “Mənəli poliqrafçı ömrü” nəşr olundu. Rəyçi tarix elmləri doktoru, professor Əsədulla Cəfərov, redaktor BDU-nun jurnalistika fakültəsinin dosenti Mahmud Mahmudov oldu. Titul səhifəsində nəşr haqqında rəsmi məlumatlar kifayət qədər dəqiq verilmişdi: İsaq Əmənullayev. “Mənəli poliqrafçı ömrü”. Azərbaycan, rus, ingilis və ərəb dilində. Bakı, “Elm və təhsil” nəşriyyatı, 2016. Səh. 116”. Maraqlı bir annotasiya da nəşriyyat adından oxuculara təqdim olunurdu: “Bu kitab Azərbaycan Respubli-

kasının ilk və yeganə poliqrafçı alimi, tanınmış nəşir, yüksək idarəçilik təcrübəsinə malik olan, bir neçə sərəmələşdirici təklifin, monoqrafiyanın və bədii əsərin müəllifi, mütəxəssis kimi beynəlxalq tədbirlərdə fəal iştirak edən Şəddat Muğdat oğlu Cəfərovun çoxillik fəaliyyətindən bəhs edir. Kitab mətbuat və poliqrafiya sahəsində çalışanlar üçün gözəl töhfədir”. Göründüyü kimi, bu rəsmi məlumatlar və annotasiya qeydləri oxucuya məlumat vermək baxımından kifayət qədər zəngindir. Üstəlik məlumatların dəqiqliyi də diqqəti cəlb edir.

Elə iş prosesində bu kitabı miniatür şəkildə buraxmaq ideyası da yarandı. Əlbəttə, əsas prosesə özüm nəzarət edirdim, hər şey diqqətimdə idi. Miniatür kitabın ölçüsü, əsas kitabdan fərqli və eyni olan cəhətlər mütləq müzakirədən keçirdi. Əsas kitab nazik üz qabığı ilə çap olunmuşdu. Kitabın üz qabığında mənim iri, gülümsənən portretim verilmiş və fonda Sevda Əlibəylinin “İlk poliqrafçı alim” kitabının şəkli də təqdim olunmuşdu. Amma miniatür kitabda bu tərtibatdan imtina etdik. Kitab üçün maraqlı loqo tərtib olundu. Loqonun üstündə mənim rusca adı yazılmışdı. Kitabın üz qabığı yaşıl fonda idi.

İndi qalırdı əsas iş: biz miniatür kitabın içərisində hansı mətnləri yerləşdirə bilərdik? Bütün mətnlərin kitabla yerləşdirmək mümkün olacaqmı? İsaq Əmənullayevin öçərki, o cümlədən mətnin xarici dillərə tərcümə olunmuş variantları da miniatür kitablara xas olan kiçik şriftlərlə hazırlandı və məlum oldu ki, tərtibat uğurlu alınır. Beləliklə, “Mənəli poliqrafçı ömrü” adlanan kitab mətbəyə çap üçün göndərildi.

Yeri gəlmişkən, burada redaktorun qeydlərinin əvvəlində epigrafi kimi verilmiş dahi Səməd Vurğunun qanadlı poeziyasından bir parçanı da diqqətə çəkmək istərdim:

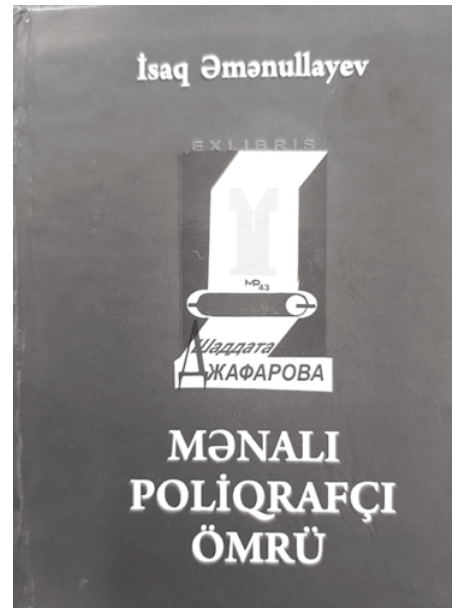
İnsanın hünəri bir xəzinədir...
Nə qədər xərcləsən dünyada onu,
O da vaxt kimidir - görünməz sonu!
Lakin bu hünərin qədrini bilmək
Hər hünər əhlinə borc olsun görək!

Həyatımın miniatür

Bu misraların əsas ideyası bundan ibarətdir ki, hünərli işin qədrini bilinməlidir. Hər bir hünər əhli görək bacardığı qədər cəmiyyətə xidmət etsin. Görünür elə kitabın redaktoru Mahmud Mahmudov da bu ideyanı diqqətə çəkmək üçün dahi Səməd Vurğun poeziyasına müraciət edib.

Redaktorun qeydlərində Şərq mədəni irsinin inciləri yada salınır. Bunun özü də rəmzi mahiyyət daşıyır. Bir qədər açıqlamaq istərdim; kitabın oxucuya nə vəd etdiyini də bir neçə kəlimə ilə bildirmək istəyirəm. Miniatür kitablar həm də incəsənət əsəridir. Nə qədər poliqrafiya tariximiz üçün dəyərlidirsə, bir o qədər də mədəniyyət tariximiz üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Belə kitablar şərqşünaslar demiş, kitabfuruşlar tərəfindən alınır, əldə edilir, müxtəlif ölkələrə miniatür kitabların səyahəti məhz kitab sərtaflarının sayəsində başlayır. Ona görə də bizim kitab mədəniyyətimiz, böyük mütəfəkkir nəşrlərimiz, kitab yazarlarımız haqqında məlumatların redaktor qeydində verilməsini məqbul hesab etdim: “Elm - tərəqqi, inkişaf, yüksəliş deməkdir. Daha dəqiq desək, elm təbiət, cəmiyyət və təfəkkürün inkişaf qanunları haqqında biliklər sistemidir. Tarixi mənbələrdən öyrəndiyimiz kimi, bu biliklərin əsası qədim Şərq ölkələrində ilkin yaranmağa başlayıb. XII-XIII əsrlərdə Fəridəddin Şirvani, Nəsirəddin Tusi və başqaları elmin inkişafında müstəsna rol oynamışlar. A.A.Bakıxanov “Əsrarül Mələküt” əsərində bu nəci və xeyirxah işi yüksək səviyyədə davam etdirib...”. Bu qeydlər miniatür kitabın səhifələrində dünyanı gəzəcək,

hələ Azərbaycanın qədim zamanlarda necə mədəniyyət xəzinsəi olduğunu xalqımızla, ölkəmizlə maraqlananlara çatdıracaq. Onu da deyim ki, ermənilər torpaqlarımızı işğal edərkən Azərbaycan xalqına hər cür böhtanlar atmağa çalışdılar. Onlar hər yerdə öz təbliğatlarını belə qururdular ki, azərbaycanlılar vəhşi köçərilərdir. Ancaq bu mətnlər göstərir ki, Azərbaycanda elmin necə qədim tarixi var. Bu yerdə daha bir maraqlı məlumat: “Elmin müxtəlif sahələrində olduğu kimi nəşr, mətbəə, yazı yığımı sahəsində də ixtiraçıların əməyini xüsusi qeyd etmək vacibdir. Poliqrafiyanın indiki inkişaf mərhələsi də əsrlərin sınağından keçib. Elmi ədəbiyyatlarda ilkin çap avadanlığı barədə lazımı qədər məlumatlar vardır. XVI əsrdə Avropada ilkin nəşr işləri barədə ədəbiyyatlarda kifayət qədər yazılıb. İbtidai çap maşınları və o vaxtkı nəşrlər barədə də çox oxumuşuq. XIX əsrdən başlayaraq bu istiqamətdə ixtiraçılar və sərəmələşdiricilər böyük uğur qazanıblar”. Mən bilərəm ki, avropalılar Azərbaycana həmişə maraqlı göstəriblər. Xarici ölkələrin səyahətləri Azərbaycandan keçərkən maraqlı

məti çox maraqlandırır, dilimizin inkişafına dair maraqlı qərarlar verirdi.

Əlbəttə, bütün bunlar böşevik inqilabı ilə müəyyən mənada istiqamətini dəyişsə də, sovet dövründə də mədəniyyətimiz yüksək sürətlə inkişaf etdi.

Miniatür kitabın əvvəlində verilmiş redaktor qeydləri bir çox cəhətlərinə xarici ölkələrin miniatür kitab sərtafları tərəfindən maraqla qarşılanacağına inanıram: “XX əsrin əvvəllərində Xalq Maarif Komissarlığı yanında mətbuat və dövlət nəşriyyatı şöbəsi yaradılmışdı. 1922-ci ildə “Bakı fəhləsi” nəşriyyatı, 1924-cü ildə isə Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı fəaliyyətə başladı. 1925-ci ildə bu iki nəşriyyat birləşdirildi... 1960-1980-ci illərdə bu sahə xeyli inkişaf etmişdir. Azərbaycanın paytaxtı Bakı şəhərində “Azərbaycan” (keçmiş “Kommunist”), “Elm”, “Maarif”, “Gənclik”, “İşıq”, “Yazıçı” nəşriyyatları, eləcə də çoxlu iri və yardımçı mətbəələr fəaliyyət göstərirdi... Poliqrafiya və nəşriyyat sahəsində əsasən xüsusi peşə kurslarını bitirənlər və təcrübə toplanmış şəxslər çalışırdılar”. Əlbəttə, bu nəşriyyatların çiçəklənmə dövrü 60-70-ci illər idi. Elə mənim özüm də həmin dövrdə həyatımın qaynar çağlarını yaşayırdım. Fəaliyyətimin də ən üstün tərəfləri məhz bu dövrdə reallaşdı. Mən artıq çoxlu nəşriyyatları olan paytaxt şəhərimiz Bakıda kifayət qədər tanınan nəşir idim. Elə bu səbəbdən də Mahmud Mahmudov öz qeydlərində mənimlə bağlı bəzi məqamlara da işıq tutub: “Nəşriyyat, poliqrafiya işində müstəsna xidmətlər göstərmiş və böyük uğurlara nail olmuş Şəddat Muğdat oğlu Cəfərov bu çətin, mürəkkəb və şərəfli sahədə özünəməxsus ad qazandı. Necə deyirlər, o, bu sahənin - poliqrafiya, nəşriyyat işinin kamil bilicisi kimi ən yüksək zirvəyə ucaldı. Sevindirici haldır ki, nəşriyyat, poliqrafiya sahəsində Şəddat Cəfərov məktəbi, ənənəsi yarandı və o, bu sahənin kamil bilicisi kimi Azərbaycanın ilk poliqrafçı alimi olaraq ensiklopediyaya düşdü. İqtisad üzrə fəlsəfə doktoru - poliqrafçı alim, nəşir və yazıçı Ş.M.Cəfərov bu

ilin yubilyarı kimi oxucularına xoş ovqat bəxş edib”. Əlbəttə, bu xoş sözlər mənim üçün çox dəyərlidir, amma əsas dəyərliliyi olan “Mənəli poliqrafçı ömrü” kitabının artıq poliqrafiya tariximizdə öz yerini tutmasıdır.

Əlbəttə, mən çox hörmətli və tanınmış jurnalist İsaq Əmənullayevə “Mənəli poliqrafçı ömrü” kitabına görə çox minnətdaram. Tərcüməçilərin də çox dəyərliliyini zəhmətini unutmuram. Onların bəziləri ilə bu gün də əlaqələrim davam edir. Onu da deyim ki, bu kitabın hazırlanma prosesində bizim mətbəənin əməkdaşları da kifayət qədər zəhmət çəkiblər.

Miniatür kitabın hazırlanmasında korrektor Əməli Kərimovanın, tərtibçi Müləyim Vəliyevanın və digərlərinin canyanalılıqla çalışmalarını xüsusilə yada salmaq istərdim. Bu kitab “Elm və təhsil” nəşriyyatı tərəfindən həyat vəsiqə aldı. Mən nəşriyyatın direktoru, professor Nadir Məmmədiyev də minnətdarlığımı bildirmək istərdim. İllər sürətlə keçir, zaman heç nəyə və heç kimə tabe olmur. “Mənəli poliqrafçı ömrü” kitabı da artıq mədəniyyət tariximizin maraqlı bir səhifəsi kimi mədəni həyatımızda əbədiləşib.

Ömürlər mənalı olsa yaxşıdır. Çünki mənalı ömürləri insanlar asanlıqla unutmurlar. Öz münasibətləri ilə mənalı ömürləri yaşadan salnamələr yaradırlar. İsaq Əmənullayev “Mənəli poliqrafçı ömrü” miniatür kitabını da belə səhifələrdən biri kimi görürəm.